

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Kultura muzyczna Katowic i jej dzieje - recenzja

Author: Bogumiła Warząchowska

Citation style: Warząchowska Bogumiła. (2013). Kultura muzyczna Katowic i jej dzieje - recenzja. "Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy" (2013, nr 3, s. 173-177).

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

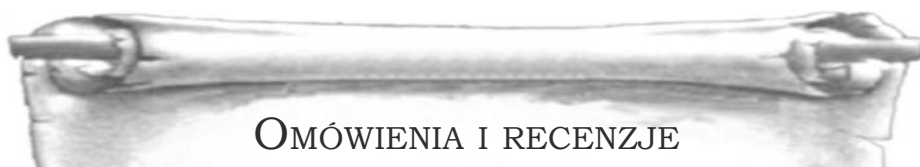
UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

OMÓWIENIA I RECENZJE

BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA

Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Kultura muzyczna Katowic i jej dzieje. Red. nauk. Antoni Barciak. - Katowice: Studio Noa Ireneusz Olsza, 2013. - Seria naukowa Katowice w Rocznicę Uzyskania Praw Miejskich; T. 2 (12)147. - 264 s. : il. ; 23 cm. ISBN 978-83-60071-64-9.

Na Śląsku od zarania dziejów rozwijała się kultura muzyczna. Od zawsze wspólny śpiew i muzykowanie pielęgnowano w domach rodzinnych, potem gromadzono się także przy parafiach, tworząc chóry i zespoły muzyczne, w końcu organizowano się instytucjonalnie poprzez szkoły muzyczne różnego stopnia, aż po sale koncertowe i filharmonie.

W tak sprzyjającym klimacie i harmonijnym pojmowaniu muzyki prowadzone są badania interdyscyplinarne w zakresie współczesnej kultury muzycznej, z uwzględnieniem jej uwarunkowań historycznych. Dzięki współpracy różnorodnych placówek naukowych powstała praca, która przybliży tradycje muzyczne Katowic, przedstawia miejsca, w których tworzona jest muzyka, nakreśla sylwetki zasłużonych twórców muzyki oraz przedstawia używane instrumenty muzyczne.

Omawianą publikację otwiera przedmowa, w języku polskim i niemieckim, Krystyny Siejny – wiceprezydenta Katowic – w której autorka przedstawia niezwykle bogactwo kultury muzycznej Górnego Śląska oraz szeroko pojętą infrastrukturę regionu, sprzyjającą rozwojowi dziedzictwa muzycznego. Z kolei Antoni Barciak, redaktor naukowy pracy, we wstępie – również dwujęzycznym – udowadnia, że hasło „Katowice Miasto Muzyki” jest w pełni uzasadnione, bowiem z tym właśnie miastem związani są słynni twórcy i animatorzy kultury muzycznej, a w świecie jest znane z liczących się zarówno w regionie, jak i w Polsce inicjatyw muzycznych.

Następnie w tematykę kultury muzycznej wprowadza Ewa Chojecka w pracy *Przestrzeń dźwięków – przestrzeń architektury Katowicki gmach Akademii Muzycznej – dwugłos symbolicznej przestrzeni*. Prezentowany gmach – swoistą muzyczną wizytówkę Katowic – przedstawia jako zderzenie „dwóch na pozór nieprzystawalnych do siebie członów, powstałych w dwóch od siebie odległych epokach, nie tworzących jednorodnego następstwa, ale odmiennych w formie, a jednak do siebie przynależących” [s.14].

Nowy budynek Akademii Muzycznej to „gmach powstały z górą wiek temu i współczesna jego rozbudowa” [s. 14]. Z kolei Marian Oslislo w rozprawie *Śląskie granie. Współczesna kultura muzyczna na Śląsku* prezentuje rozważania dotyczące współczesnej kultury wizualnej, mającej związek ze sferą dźwięku i muzyki. Zjawisko to jest możliwe dzięki nowym mediom i technologiom stwarzającym płaszczyznę do wzajemnego spotkania.

Dalsza tematyka książki została podzielona na cztery uzupełniające się części. Pierwsza z nich zatytułowana *Tradycje muzyczne Katowic* zawiera dziesięć artykułów. Jolanta Szulakowska-Kulawik w rozprawie *Muzyka w środowisku katowickim – tradycja i innowacyjność w kontekście kultury europejskiej*. „Paciorki jednego różańca” nakreśla kontekst historyczny związków ziemi śląskiej z Europą, która jawi się jako tygiel narodowości, kultur i obyczajów. Na tym tle Śląsk staje się pomostem przenikania idei wschodnich i zachodnich, miejscem integracji wielokulturowych tradycji. Irma Kozina omawiając *Motywy muzyczne w twórczości grafików z katowickiej Akademii Sztuk Pięknych*, odkrywa obecność muzyki w dziełach plastycznych, zwłaszcza w plakatach wykonanych techniką rysunku w pracowni graficznej Akademii Sztuk Pięknych. Prześledzenie twórczości plakatu pozwala jednocześnie przeanalizować typy imprez składających się na życie muzyczne regionu górnośląskiego.

Naukowców od wielu lat fascynuje fenomen ludzkiego głosu, a zwłaszcza tajemnica wydobywania dźwięków poruszających najdelikatniejsze i najczulsze obszary ludzkiej wrażliwości. W nurt tych zainteresowań wpisuje się praca Elżbiety Grodzkiej-Łopuszyńskiej *Śląska szkoła wokalna. Z dziejów wokalistyki w katowickiej Wyższej Szkole Muzycznej i Akademii Muzycznej*. Autorka dostrzega zależności tradycji śpiewaczych z kultywowaniem wielopokoleniowej obyczajowości dynamicznego śpiewu w celach towarzyskich i podczas liturgii, a co za tym idzie powstawanie chórów, towarzystw śpiewaczych i grup amatorskich. Kultura śpiewu ludowego połączona z siłą wielkich autorytetów i wybitnych osobowości artystycznych stały się doskonałym uzupełnieniem i mocną podstawą dla rozwoju śląskiej szkoły wokalne, będącej w czołówce polskiej edukacji muzycznej w zakresie nauczania śpiewu solowego.

Z bogatych możliwości głosu ludzkiego przenosimy się w świat instrumentów. Julian Gembalski wprowadza w tematykę muzyki organowej. W artykule *Instrumentarium organowe Katowice – historia i dzień dzisiejszy* pisze „historia organów danego terytorium lub miejscowości powiązana jest ściśle z historią lokalnego kościoła” [s. 51]. W ciągu wieków świątynie wyposażano w organy, które od zarania dziejów stanowiły jeden z zasadniczych elementów wystroju kościoła. Gembalski opisuje dzieje organów w Katowicach, podając przegląd lokalizacji tego instrumentu na tle zmieniających się uwarunkowań społeczno-politycznych. Zaczynając od tych najstarszych, a kończąc na współczesnych, przedstawia również Muzeum

Organów jako jedyne tego typu miejsce w Europie Środkowo-Wschodniej, które gromadzi organy i ich elementy oraz wszystko, co jest związane z ich historią, konstrukcją i konserwacją.

Kulturę muzyczną Katowic tworzą również miejsca i obiekty. Małgorzata Witowska w artykule *Pomnik Stanisława Moniuszki w Katowicach. Śpiewacy śląscy w hołdzie kompozytorowi* przedstawia losy tego monumetu na tle burzliwych dziejów miasta. Pomnik Stanisława Moniuszki w Katowicach – wystawiony w okresie międzywojennym, zburzony podczas II wojny światowej, a następnie w latach pięćdziesiątych XX w. ponownie zbudowany – przypomina o dorobku pieśniarskim kompozytora i jego niezwykłej popularności wśród śląskich śpiewaków. Pomnik ten jest świadectwem nie tylko hołdu i zasług wielkiego geniusza muzycznego, ale również wielkich zalet śpiewaczego społeczeństwa śląskiego, które zdobyło się na uczczenie największego polskiego pieśniarza.

Wizytówką muzyczną Katowic są także instytucje edukacyjne. Aneta Borowik przedstawia *Budynek Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. Mieczysława Karłowicza w Katowicach jako przykład gesamtkunstwerku lat sześćdziesiątych*. Placówka ta jest znaczącą instytucją oświatową w regionie i ważnym kulturotwórczym ośrodkiem życia muzycznego Katowic, zasłużoną bogatym dorobkiem i długą historią. Sam budynek to interesujący przykład dobrze zachowanej architektury lat sześćdziesiątych. Harmonijnie wkomponowany w otoczenie, zgrany architektonicznie z pejzażem miasta stał się współcześnie awangardowym miejscem spotkań i nauki muzyki.

Artykuł Bogdana Widery *Historia sukcesu – Zespół Śpiewaków Miasta Katowice „Camerata Silesia”* poświęcony został zespołowi kameralnemu śpiewającemu a cappella lub z jednym wybranym instrumentem a czasami też z kilkoma. Zespół daje kilkadziesiąt koncertów rocznie, często transmitowanych przez radio polskie i zagraniczne, nagrywa płyty i zbiera entuzjastyczne recenzje w prestiżowych czasopismach muzycznych. Ten kameralny chór stał się muzyczną wizytówką Katowic rozpoznawalną w Polsce i świecie.

W nietypowy klimat życia muzycznego powojennej Polski wprowadza praca Zygmunta Woźniczki *Katowickie środowisko muzyczne – enklawa wolności w stalinizmie*. Okres socrealizmu wycisnął swoje piętno w wielu dziedzinach życia kulturalnego – również na muzyce. Opracowanie przedstawia czasy, w których dążono do tego, aby muzyka stała się ważnym elementem propagandy i była postępową w stylu i narodowa w treści. W środowisku artystycznym Katowic tworząco wówczas w dwóch nurtach, z których jeden był oficjalny, taki jaki sobie życzyła władza, a drugi prywatny – muzycy byli sobą, tworząc i słuchając ulubionej, przyjemnej muzyki. System narzucał muzykom oficjalny repertuar, wpływał na charakter oraz treści ich twórczości.

Wielopokoleniowy dorobek różnorodnych środowisk osadzony w tradycji kultury muzycznej Katowic omówiony został w artykule Andrzeja Wój-

cika *Spółeczny nurt muzycznych dziejów miasta nad Rawą*. Wkład i zaangażowanie wniesione przez grupy muzykujących amatorów daje ogromne świadectwo obecności śpiewaków i orkiestr w muzycznej historii miasta.

Tematyczny blok tradycji muzycznych Katowic zamyka postać licząca się w świecie twórców muzycznych. *O fenomenie twórczości Wojciecha Kilara* pisze Leon Markiewicz, podkreślając rangę twórczości artysty, prezentując najbardziej istotne cechy osobowości i istotę dorobku kompozytorskiego. Wysoka ocena znawców muzyki Kilara, a także wzrastająca jej recepcja w różnorodnych warstwach społecznych stawiają jego twórczość w rzędzie najbardziej interesujących fenomenów muzycznych czasów współczesnych.

W kolejnym zespole tematycznym *Katowiccy twórcy* zaprezentowano prace Piotra Chlebowskiego *Cisza – skupienie – asceza Henryka Mikołaja Góreckiego Miserere Op. 44*, Krystyny Turek *Franciszek Ryling – pedagog, kompozytor, dyrygent. Wspomnienie w 110. rocznicę jego urodzin*, Natalii Kruszyny *Chopinowi Duda-Gracz. Cykl chopinowski Jerzego Dudy-Gracza jako przykład współczesnego romantyzmu i niezwyklej korespondencji sztuki*, Jacka Kureki *Ars et scientia. Eseje na głos i kontrabas Tadeusza Śławka i Bogdana Mizerskiego*. Wymienione nazwiska wielkich twórców mówią same za siebie. Ich wkład w życie muzyczne Katowic podkreślany jest często przez znawców muzyki i doceniany przy wielu uroczystościach lokalnych wśród społeczności śląskiej.

Następna część publikacji ukazuje problematykę *Śląskich motywów w twórczości muzycznej*. Tematem zainteresowań Antoniego Reginka są *Górnosłańskie zbiory katolickich pieśni kościelnych z nutami wydane w Katowicach w XX i na początku XXI wieku*. Bogusław Czechowicz podjął się analizy „*V nedeli zajdes do slezskeho muzea podivat se na vitrinu kterou tam pro tebe uz maji*”. *O górnosłańskich motywach w twórczości pieśniarskiej Jaromira Nohavicy*. Jan Pacholski rozwinął myśl *Śląski Duch Gór między Orfeuszem a Nibelungami – kilka uwag o operze „Der Berggeist” Louisa Spora*. Barbara Szczypka-Gwiazda przedstawiła zagadnienie *Stanisław Moniuszko a polska tradycja narodowa w sztuce pomnikowej Górnego Śląska czasów międzywojnia i po 1945 roku*.

Książkę zamyka aneks, w którym znalazł się *Zapis panelu dyskusyjnego na temat: „Rola muzyki w kreowaniu współczesnego modelu kultury”* z udziałem Ireneusza Dudka – Dyrektora Rawa Blues Festiwal, Krystyny Siejny – Wiceprezydenta Miasta Katowic, Tomasza Miczki – Rektora Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Jerzego Wyrozumskiego – Prezesa Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, sekretarza generalnego Polskiej Akademii Umiejętności, Eugeniusza Knapika – kompozytora i pianisty oraz wykładowcy Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Jadwigi Lipońskiej-Sajdak – Dyrektora Muzeum Historii Katowic oraz prowadzącej ten panel Ewy Chojeckiej – wykładowcy Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania. Dyskusja objęła

---

wiele zagadnień muzycznych, dając możliwość wypowiedzi specjalistom i znawcom szeroko pojętej kultury muzycznej. Poszczególne osoby doceniły wkład pracy tych wszystkich, którzy przyczynili się do wspierania twórców muzyki, do zaangażowania w edukację muzyczną oraz do promowania tej dziedziny sztuki w środowisku lokalnym i ogólnopolskim.

Kultura muzyczna Katowic i jej dzieje to publikacja obejmująca szerokie spektrum zagadnień muzycznych na Śląsku. Tego typu wydawnictwa wnoszą nowe spojrzenie na kształt życia muzycznego Katowic, będąc wielokrotnie jedynym materiałem dokumentującym ten rodzaj sztuki. Czerpiąc z bogatych tradycji poprzedników, twórcy i odtwórcy muzyki przekazują młodemu pokoleniu wartości dzieła muzycznego w wieloaspektowym przekazie. Słowa uznania i podziękowania należą się tym wszystkim, którzy przyczynili się do powstania i rozpowszechnienia tak cennej źródłowej i monograficznej publikacji.